

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ МУЗИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ З АРТ-МЕНЕДЖМЕНТУ

Анжеліка Татарнікова

Одеське училище мистецтв і культури ім. К. Ф. Данькевича

Анотація:

У статті на основі узагальнення наукових праць зарубіжних і українських дослідників, присвячених проблемі модернізації змісту й диверсифікації форм мистецької освіти, розкрито організаційно-педагогічні засади процесу формування професійної компетентності студентів музичних спеціальностей з арт-менеджменту. Спроектовано концептуально-технологічну модель формування професійної компетентності студентів музичних спеціальностей з арт-менеджменту в процесі їх фахової підготовки з урахуванням провідних принципів компетентнісного й студентоцентрованого підходів. Особливу увагу приділено висвітленню особливостей функціонування кожного зі структурних блоків цієї моделі.

Ключові слова:

професійна компетентність з арт-менеджменту; компетентнісний підхід; студентоцентричний підхід.

Аннотация:

Татарникова Анжелика. Модель формирования профессиональной компетентности студентов музыкальных специальностей по арт-менеджменту. В статье на основе обобщения научных работ зарубежных и украинских исследователей, посвященных проблеме модернизации содержания и диверсификации форм профессионального музыкального образования, раскрыты организационно-педагогические особенности процесса формирования профессиональной компетентности студентов музыкальных специальностей по арт-менеджменту. Спроектирована концептуально-технологическая модель формирования профессиональной компетентности студентов музыкальных специальностей по арт-менеджменту с учетом ведущих принципов и средств компетентностного и студентоцентрированного подходов. Особое внимание уделено описанию специфики функционирования каждого структурного блока этой модели.

Ключевые слова:

профессиональная компетентность по арт-менеджменту; компетентностный подход; студентоцентрированный подход.

Resume:

Tatarnikova Anzhelika. The model of professional competence development of music students in Arts Management.

In this article, based on the generalization of the creative achievements of foreign and Ukrainian scientists concerning the research of the problem of the modernization of contents and diversification of forms of the professional music education, the organizational and pedagogical characteristics of the process of professional competence development of music students in Arts Management are elaborated on.

The importance of the vocational training of music students who are to become Arts Managers is also demonstrated in the article. The future specialists have to obtain the leading technologies of Arts Managements, i.e. promotion of Arts product, concert administration, information support of Arts product and performer's creative work, Internet promotional campaigns, operating a blog in social networks, collaboration with sponsors (fundraising, patronage, and charity), etc.

Based on the leading principles of the competency-based and concentrated-on-student approaches, the model of professional competence development of music students in Arts Management has been designed. Special attention is paid to the description of the specific features of functioning of each of its structure units.

It is also proved that the development of the professional competence of music students in Arts Management while receiving their degree in Arts will take place more effectively if some special pedagogical conditions are managed to be created during the education process. These conditions are the enrichment of contents of Arts education with the theoretical questions of Arts Management, the maintenance of the individual research activities of students on gaining the main technologies of Arts Management, the pedagogical support of individual professional self-development of students as Arts Managers in the field of the Art of Music, and the motivation of students in their participation in different projects based on the artistic and creative activities.

It is shown that the means of the concentrated-on-student approach, like the principles of humanization, individualization, personalization, dialogization, scientificity, occupational mobility, contextuality of education, diversification of artistic education, its universality, adequacy to its contents, forms and methods of contemporary targets and functions of musician-specialist as an Arts Manager, the combination of pedagogical facilitation and the development of initiatives and leadership of the members of the social and cultural environment, the problemacy and situatedness of education, its close relation to the Arts Management practice, contribute to the practical realization of the indicated pedagogical conditions.

Key words:

professional competence in Arts Management; competency-based approach; concentrated-on-student approach.

Постановка проблеми. Музична діяльність у сучасному суспільстві досить різноманітна. Вона не тільки зберігає свої традиційні особливості, а й потребує грамотного керування, виваженого фінансового супроводу культури й мистецтва в умовах ринкової економіки, спроможності протистояти ризикам конкуренції, без чого в сучасному світі не виживе навіть висококваліфікований музичний колектив або митець [3]. Тільки завдяки синтезу художньо-творчого й організаційно-управлінського підходів до музичної діяльності можна донести

до слухачів справжню красу творів великих майстрів як минулого, так і сучасного музичного мистецтва. А вони, зі свого боку, чинять найсильніший позитивний вплив на естетичний, духовно-моральний стан людей, сприяють розкриттю їх творчих можливостей, допомагають зрозуміти істинно прекрасне не тільки в музиці, а й у реальній дійсності.

Сучасне суспільство, засноване на механізмі ринкової економіки, очікує підготовки такого фахівця-музиканта, який був би здатний не тільки професійно розбиратися в музичному

мистецтві, а й допомагати іншим сприймати ціннісно-значеннєвий зміст того або іншого музичного твору, ефективно організовуючи творчу діяльність колективу музикантів, власну діяльність або діяльність окремого виконавця. Це передусім вимагає від сучасного випускника музичного навчального закладу професійної компетентності з арт-менеджменту, що зумовлює ефективність його фахової діяльності, а також мобільність і конкурентоспроможність на ринку праці [9, с. 9].

У зв'язку з цим на перший план висувуються проблеми, пов'язані з професійною підготовкою сучасного фахівця-музиканта, який би розвивався не тільки як творча особистість, а й самореалізовувався як арт-менеджер у сфері музичного мистецтва шляхом набуття професійної компетентності стосовно керування творчими й соціально-економічними процесами, необхідними для ефективної організації музичної діяльності. Навчання студентів музичних спеціальностей арт-менеджменту зумовлене соціальними потребами, зокрема підвищенням естетичних, моральних, патріотичних і духовних запитів широкого кола слухачів, а також визначенням способів їх реалізації. Сучасному диригентові оркестру або керівникові хору недостатньо лише створити художній колектив і професійно його підготувати. Йому необхідно донести свою «художньо-естетичну продукцію» до слухачів [8, с. 46], сформувати культурний простір, залучити людей до культурно-творчої діяльності, тобто вміти здійснювати менеджерську діяльність у сфері музичного мистецтва [6, с. 23].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як зазначають українські й зарубіжні науковці (Н. Андрущенко, В. Берека, Л. Бондарева, Л. Влодарська-Зола, Є. Воробйова, І. Герасимова, О. Деркач, О. Капітанець, Є. Кузьмін, В. Рубахін, М. Вебер, Ф. Тейлор, А. Файоль, О. Чернявський, Л. Янковська), які зробили суттєвий внесок у теорію підготовки менеджера й удосконалення його професійної діяльності, в умовах розширення параметрів інформаційного суспільства зміцнюються й розширюються механізми функціонування управлінської діяльності її суб'єктів. Вони повинні мати менеджерські риси управління трудовим колективом, виробництвом, освітньо-культурною діяльністю, сферою зрослих потреб та інтересів виробників матеріальних благ і духовних цінностей [9, с. 481].

Серед технологій арт-менеджменту, якими повинен оволодіти майбутній лідер у сфері культури й мистецтва, дослідники (О. Безгін, Г. Бернадська, К. Жданова, Ф. Колбер, О. Командишко, С. Корнєєва, Ф. Котлер, Г. Новикова, Г. Тульчинський) вважають

провідними такі: просування арт-продукту; концертне адміністрування; інформаційна підтримка арт-продукту й творчої діяльності виконавця (організація й проведення рекламних кампаній, інформаційна й рекламна розсилка в усій базі учасників event-ринку); промо-кампанії в Інтернеті (розміщення банерів, новин і відеонovin у стрічках новин, розсилка прес-релізів і новин ЗМІ та професійним дописувачам); ведення блогів у соціальних мережах; робота зі спонсорами (фандрайзинг, меценатство, добродійність) [5, с. 12].

Натомість випускники музичних спеціальностей, як зазначає О. Шитова, майже не уявляють, що в практичній діяльності вони зіштовхнуться з безліччю проблем, серед яких, крім розв'язання музично-виконавських і господарських питань (придбання музичних інструментів, концертного одягу, взуття), провідне місце посідатиме арт-менеджмент як технологія організації концертно-виконавської діяльності в умовах конкуренції, що передбачає пошук засобів фінансування колективу, пропаганду створеної музичної «продукції» [8, с. 76]. Через це в процесі професійної підготовки випускників музичних спеціальностей мають місце такі протиріччя:

– між бажанням працювати керівниками музичних колективів і браком знань та індивідуального досвіду з арт-менеджменту;

– між потребою у фахівцях-музикантах, що володіють професійною компетентністю з арт-менеджменту, і недостатньою розробленістю концептуально-методичних засад і дієвої освітньої технології її набуття в умовах їхньої професійної підготовки в музичному навчальному закладі.

Формулювання цілей статті. Аналіз навчальних планів і програм з мистецької освіти [4], а також емпіричне дослідження рівнів професійної компетентності випускників-музикантів з арт-менеджменту, переконливо засвідчують, що цілеспрямоване формування особистості випускника як професійно обізнаного арт-менеджера з музичного мистецтва й дотепер не відбувається на належному рівні.

З огляду на означені суперечності, що стримують розвиток і виховання особистості арт-менеджера у вітчизняних вищих навчальних закладах культури й мистецтва, метою статті є обґрунтування концептуально-технологічної моделі формування професійної компетентності студентів музичних спеціальностей з арт-менеджменту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професія арт-менеджера у сфері музичного мистецтва, як зазначають Дж. Денніс Річ і П. Дьюї, з кожним роком стає все більше

затребуваною в країнах з усталеною ринковою економікою, де інтенсивно розвивається мистецький бізнес і є серйозна конкурентна боротьба за клієнтів і споживачів [5, с. 10]. Це передусім вимагає неперервного вдосконалення професійної підготовки арт-менеджера як на бакалаврському, так і на магістерському рівнях освіти [10]. Здобуваючи певний академічний ступінь через опанування відповідної професійної програми, констатує Дж. Лідстоун, сучасний арт-менеджер повинен продемонструвати володіння певними функціональними компетенціями: дизайнерською, що ґрунтується на знанні базових законів дизайну й потребує розвитку художньо-естетичного смаку й відчуття прекрасного; маркетинговою, спрямованою на обґрунтування цікавої концепції й розробку відповідних рекламних кампаній; ораторською, що дає змогу арт-фахівцю бути переконливим і наполегливим, доводячи всім, що саме ця ідея принесе компанії прибуток; управлінською, яка спрямовує його активні дії й певні лідерські якості на те, щоб домогтися від своєї команди кращих результатів; креативною, що блокує мислення штампами та сприяє народженню нових ідей, нестандартних рекламних ходів і художньо-естетичних концепцій, починаючи від формування творчої ідеї до реалізації готового культурного продукту [2, с. 11].

Окреслені функціональні компетенції, які зарубіжні вчені (П. Бендихен [11], Дж. Лідстоун [2], П. Дьюї, Дж. Річ [5]) визначають як здатність успішно застосовувати знання, уміння й особистісні якості в конкретних умовах професійної діяльності, розуміються як вагомий результат професійної мистецької освіти. Через це основна мета навчальних програм з арт-менеджменту, що реалізуються в зарубіжних мистецьких університетах і академіях, діяльність яких контролює Міжнародна асоціація освіти з мистецького менеджменту [10], полягає в тому, щоб розвивати у студентів – майбутніх арт-менеджерів здатність ухвалювати власні рішення, забезпечуючи привабливість і прибутковність арт-проектів.

Як зазначають українські вчені (О. Безгін, Г. Бернадська, О. Дацко, І. Кочарян, М. Поплавський, О. Успенська, О. Часник), орієнтація на світові та європейські освітні цінності вимагає значних перетворень і на рівні вітчизняних навчальних закладів мистецької освіти, оскільки українське суспільство висуває нові вимоги до її модернізації, зокрема в контексті організації професійної підготовки студентів як майбутніх арт-менеджерів у нашій країні [7]. Науковці одноставні в тому, що інтегративним показником якості підготовки

випускника вишу культури й мистецтв як арт-менеджера повинна стати його професійна компетентність, що визначається не сумою знань і вмінь, а здатністю мобілізувати в конкретній реальній ситуації управлінської діяльності набуті знання й професійний досвід, необхідні для виконання нових управлінських завдань. У цьому аспекті управління неможливе без таких властивостей його суб'єкта:

- соціальна спрямованість особистості, що ґрунтується на знанні законодавчих і нормативних актів, які регламентують діяльність організації та колективу, на розумінні основних тенденцій розвитку сучасної політики, економіки, права та інших сфер життя держави;

- висока компетентність у фаховій діяльності відповідно до профілю керованого колективу;

- організаторські здібності, уміння організувати спільну роботу людей, сформувати «єдину команду» для виконання завдань підприємства, створити умови для прояву активності, ініціативи, творчості персоналу, їх розвитку, самоорганізації;

- високі моральні якості – справедливість і об'єктивність в оцінці співробітників, гуманність, чуйність, тактовність, чесність, толерантність;

- стійкість до стресу, здатність домінувати, прагнення до перемоги, упевненість у собі, креативність, емоційна врівноваженість, відповідальність, надійність, незалежність [8, с. 77].

І в цьому аспекті нашу увагу привернула позиція Л. Янковської щодо конкретизації структури професійної компетентності майбутніх менеджерів-економістів, яка повинна містити такі компоненти:

- компетенції у сферах професійної діяльності менеджера (система знань з менеджменту, фінансів, маркетингу, аудиту, міжнародної економіки, права, тощо);

- інформаційна компетенція (ефективне застосування інформаційних технологій і відповідних програм системи ухвалення рішень);

- компетенції у сфері економічної діяльності (економічне мислення, володіння методами економічного аналізу та проектування економічної діяльності, наявність системного уявлення про структури й тенденції розвитку української та світової економіки, знання принципів ухвалення й реалізації економічних і управлінських рішень на мікро-і макrorівнях, формування й розвиток власної економічної позиції тощо);

- комунікативна компетенція (знання ділового етикету й основ конфліктології, толерантність до інших поглядів, ефективна

групова взаємодія, позитивна настанова щодо себе й оточення та ін.);

– компетенція у сфері самовизначення й саморегуляції особистісних якостей (адекватна самооцінка, упевненість у собі, самоконтроль, самоефективність, високий рівень мотивації до досягнень, визнання необхідності неперервної освіти протягом життя тощо) [9, с. 479].

Професійна компетентність менеджера в соціально-культурній сфері діяльності, на думку М. Поплавського [6], забезпечується сформованістю ряду ключових, базових (управлінських) і спеціальних компетентностей, які відображають її предметну специфіку. Однією з найважливіших базових компетентностей випускників соціокультурних і музичних спеціальностей як майбутніх фахівців-менеджерів визнається їх компетентність з арт-менеджменту [6, с. 43]. Проте сутність, структура й компонентний склад означеного феномена вчені остаточно не визначили й дотепер.

З огляду на це, обґрунтовуючи сутність і компонентну структуру професійної компетентності студентів музичних спеціальностей з арт-менеджменту, ми спиралися на такі концептуальні положення:

– оскільки в перекладі з латинської мови слово «competentia» означає коло питань, з якими людина добре обізнана й у яких має певний досвід, то професійну компетентність студентів музичних спеціальностей з арт-менеджменту в загальному вигляді правомірно визначити як «володіння відповідними знаннями й здібностями, які дають змогу ґрунтовно оцінити цю галузь і ефективно діяти в ній» [1, с. 7];

– професійна компетентність студентів музичних спеціальностей з арт-менеджменту – це інтегративна характеристика їх особистості як арт-менеджерів, що визначає коло повноважень і функцій у сфері управління музичними проектами й наявність необхідних для їх ефективного впровадження мотивацій і досвіду, фахових знань з сучасної економіки, теорії та психології управління артосферою, здатності й готовності до їх практичної реалізації (уміння планувати роботу музичного колективу, ухвалювати оптимальні управлінські рішення, передбачати конфлікти, прогнозувати очікувані результати, вчасно рефлексувати й корегувати власну діяльність) у сфері культури.

Спираючись на визначення О. Шилової, що арт-менеджмент є специфічним видом управлінської діяльності, який виконує культурологічну, проектно-організаційну, інформаційно-комунікативну й творчо-виконавську функції [8, с. 127], ми презентували структуру професійної компетентності студентів

музичних спеціальностей з арт-менеджменту в єдності таких компонентів:

– предметно-змістового, що на основі ґрунтовної музично-теоретичної, соціально-економічної й музично-виконавської підготовки передбачає оволодіння знаннями з галузі теорії та психології арт-менеджменту;

– функціонально-технологічного, що забезпечує розуміння професійних завдань, принципів і методів управлінської діяльності фахівця-музиканта як арт-менеджера, доцільність способів гнучкого застосування різних технологій арт-менеджменту в процесі виконання стандартних і нестандартних професійних завдань і розв'язання різних управлінських ситуацій, пов'язаних з пропагандою музичних продуктів і послуг, позиціонуванням, промоутерством, фандрайзингом, спонсорством;

– інтеракційно-комунікативного, що, з одного боку, забезпечує здатність арт-менеджера здійснювати продуктивну взаємодію з суб'єктами управлінського спілкування, толерантно поводитися з партнерами на основі емпатійних налаштувань, а з іншого – передбачає набуття навичок професійної саморегуляції та самоменеджменту у сфері музичного виконавства, корекції власної поведінки й діяльності щодо поставлених цілей, конкретної ситуації й результатів самопізнання власних ділових, особистісних якостей і психофізичних особливостей, здатність бути лідером, який об'єднує всіх членів музичного колективу, є зразком для наслідування професійних якостей;

– креативно-культурологічного, що ґрунтується: на професійному покликанні (любові до музичного мистецтва, мотиві досягнень і самоствердження в його сфері), на зацікавленому ставленні до музично-управлінської діяльності й до себе як до її провідного суб'єкта – організатора, контролера й менеджера музично-виконавського процесу; на бажанні опанувати техніку ефективного управління музичним колективом і самоменеджменту; на потребі в безперервному професійному зростанні й формуванні успішної кар'єри.

Отже, визначення сутності й структури феномена професійної компетентності з арт-менеджменту дало змогу спроектувати модель формування професійної компетентності студентів музичних спеціальностей з арт-менеджменту з конкретизацією необхідних для цього педагогічних умов. На нашу думку, реалізація означеної моделі передбачає суттєві зміни в кожному зі структурних блоків процесу професійної підготовки студентів музичних

спеціальностей як потенційних арт-менеджерів у сфері культури й музичного мистецтва, а саме:

– мотиваційно-цільовому (мета: сприяння успішному особистісно-професійному становленню арт-менеджерів як лідерів у сфері вітчизняної культури й музичного мистецтва й організаторів художньо-творчих проєктів шляхом цілеспрямованого формування в них професійної компетентності з арт-менеджменту вже під час навчання в музичному навчальному закладі);

– дидактико-стратегічному (проєктування процесу формування професійної компетентності студентів музичних спеціальностей з арт-менеджменту на принципах особистісно-зорієнтованого, проблемного, контекстного, компетентнісного й студентоцентрованого підходів у їх гармонійній єдності на основі дотримання низки специфічних і загальнодидактичних принципів);

– організаційно-діяльнісному (створення в процесі організації навчально-виховного процесу певних педагогічних умов: збагачення змісту мистецької освіти питаннями теорії та психології арт-менеджменту; супровід самостійно-дослідницької діяльності студентів з оволодіння провідними технологіями арт-менеджменту; педагогічна підтримка особистісно-професійного саморозвитку студентів як арт-менеджерів у сфері музичного мистецтва; залучення їх до різних видів проєктної художньо-творчої діяльності);

– змістовно-технологічному (змістові модулі з фахових і психолого-педагогічних дисциплін контекстної спрямованості; лекції проблемного типу, лекції-візуалізації, лекції-удвох; семінар-дискусія, семінар-дослідження, семінар-проєкт,

семінар-тренінг, семінар-дебати; активні й інтерактивні методи навчання арт-менеджменту; виробнича практика з елементами технологій арт-менеджменту; конкурс арт-проєктів, презентація професійної самоефективності у сфері арт-менеджменту);

– оцінно-результативному (діагностування рівнів, корекція та контроль за динамікою формування професійної компетентності студентів музичних спеціальностей з арт-менеджменту).

Висновки. Отже, формування професійної компетентності студентів музичних спеціальностей з арт-менеджменту під час здобуття мистецької освіти відбуватиметься більш ефективно, якщо в навчально-виховному процесі вдасться реалізувати відповідну модель організації цього процесу, створити певні педагогічні умови. Їх практичній реалізації сприятимуть засоби компетентнісного й студентоцентрованого підходів, зокрема принципи гуманізації, індивідуалізації, персоналізації, діалогізації; науковості, професійної мобільності, контекстності навчання; диверсифікації мистецької освіти, її універсальності; відповідності її змісту, форм і методів характеру сучасних завдань і функцій фахівця-музиканта як арт-менеджера; поєднання педагогічної фасилітації з розвитком ініціативи та лідерства суб'єктів соціокультурного простору; проблемності й ситуативності навчання, його тісного зв'язку з практикою арт-менеджменту.

Перспективу подальших розвідок становлять питання освітніх технологій, що сприяють становленню творчої особистості майбутнього арт-менеджера у сфері музичного мистецтва.

Список використаних джерел

1. Командышко Е. Ф. Арт-менеджмент: специфика, проблемы, перспективы развития / Е. Ф. Командышко. – М. : ИХО РАО, 2009. – 216 с.
2. Лідстоун Дж. Сучасні методики формування навчальних програм з менеджменту культури і мистецтв / Дж. Лідстоун // Арт-менеджмент: Все про мистецтво управління мистецтвом. – 2007. – № 1-2. – С. 9–12.
3. Новикова Г. Н. Технологии арт-менеджмента: учебное пособие / Г. Н. Новикова. – М. : Издательский Дом МГУКИ, 2006. – 122 с.
4. Проблеми мистецької освіти: Типологічні критерії та науково-методична розробка / Інститут культурології Академії мистецтв України; авт. кол.: Безгін О. І. (кер. авт. колективу), Бернадська Г. С., Дацко О. І., Кочарян І. С., Успенська О. Ю. – К. : СПД Голосуї, 2008. – 138 с.
5. Річ Дж. Денніс Розвиток освіти з арт-менеджменту в країнах з перехідною економікою / Дж. Денніс Річ, П. Дьюї // Арт-менеджмент: Все про мистецтво управління мистецтвом. – 2005. – № 2. – С. 7–11.
6. Поплавський М. Менеджер культури: підручник / М. Поплавський. – К. : МП «Леся», 1996. – 126 с.

References

1. Komandyshko E. F. (2009). *Art-management: specificity, problems and prospects of development*. Moscow: IKHO RAO. [in Russian]
2. Lidstone, G. (2007). Modern methods of forming curricula to cultural management and arts. *Art-management: All of the art management skills*. Kyiv, 1–2, 9–12. [in Ukrainian]
3. Novikova, G. N. (2006). *Technology Management*. Moscow: Publishing house MGUKI. [in Russian]
4. Bezgin O., Bernadska G., Datsko O., Kocharyan I.S., Uspenska O. (2008). *Problems of arts education: typological criteria, scientific and methodical development*. Cultural Studies Institute of the Academy of Arts of Ukraine. Kyiv: SPD Holosui. [in Ukrainian]
5. Rich, Dennis (2005). The development of education in art management in countries with economies in transition. *Art-management: All of the art management skills*. Kyiv, 2, 7–11. [in Ukrainian]
6. Poplavs'kyi, M. (1996). *Cultural Managers*. Kyiv : MP "Lesia". [in Ukrainian]
7. Chasnyk, O. (2010). Educational programs of art management in the United States. *Visnyk KhDAK*, Issue 30, 46–51. [in Ukrainian]

7. Часник О. Навчальні програми з арт-менеджменту в університетах США / О. Часник // Вісник ХДАК. – 2010. – Вип. 30. – С. 46–51.
8. Шитова О. А. Дидактические особенности изучения арт-менеджмента студентами музыкальных специализаций в вузах культуры и искусств : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Шитова Ольга Евгеньевна. – М., 2007. – 176 с.
9. Янковська Л. А. Підготовка менеджера: основні риси і вимоги / Л. А. Янковська // Вісник НУ «Львівська політехніка». – 2005. – № 526. – С. 477–484.
10. Association of Arts Administration Educators [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.artsadministration.org.
11. Bendixen P. Skills and Roles: Concepts of Modern Arts Management [Електронний ресурс] / P. Bendixen // International Journal of Arts Management, 2005. – Vol. 2-3 (abstract). – Режим доступу : www.gestiondesarts.com/index.php.
8. Shitova, O. A. (2007). *Didactic features of studying arts management by students of musical specializations in high schools of culture and arts: thesis for the degree of Candidate of pedagogical sciences*. Moscow. [in Russian]
9. Yankov'ska, L. A. (2005). Training a manager: basic features and requirements. *Visnik NU "Lvivs'ka politekhnika"*, 526, 477-484. [in Ukrainian]
10. *Association of Arts Administration Educators*. Retrieved from : www.artsadministration.org. [in English]
11. Bendixen, P. (2005). Skills and Roles: Concepts of Modern Arts Management. *International Journal of Arts Management*, vol. 2-3. Retrieved from : www.gestiondesarts.com/index.php. [in English]

Рецензент: Сегеда Н.А.– д.пед.н., професор

Відомості про автора:

Татарнікова Анжеліка Анатоліївна

angelikatatarnikova@mail.ru

Одеське училище мистецтв і культури

ім. К. Ф. Данькевича

вул. Дворянська, 32, м. Одеса, 65023, Україна

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i16.1419>

Матеріал надійшов до редакції 04. 02. 2016 р.

Прийнято до друку 24.03.2016 р.